

KOVÁCS ERNŐ

NÉGY VÁLASZTÁS MAGYARORSZÁGON – GONDOLATOK AZ 1945 UTÁNI DEMOKRATIKUS VÁLASZTÁSOKRÓL

ABSTRACT: (*Vier Wahlen in Ungarn – Gedanken über die demokratischen Wahlen nach 1945*) Die Arbeit analysiert die Ergebnisse der zwischen 1945 und 1994 Wahlen durchgeführten mehrerer Parteien, das Verhältnis der durch Mandate ins Parlament gekommenen Parteien. Im Verlauf der Analyse werden zwei Probleme behandelt; 1. Das Ergebnis der Parteiwahlen gemäß den politischen Orientierungen und den Koalitionsvereinbarungen. 2. die Ursachen der Wahlergebnisse. Die Studie sterbt danach die 4 politischen Wahlgangprozesse – die des Jahres 1945, 1947, 1990 und 1994 – den Zusammenhang dieser Prozesse vorzuzeigen.

Az 1945 és 1994 között lezajlott négy demokratikus választás eredményeit, a parlament összetételét pártok, politikai irányzatok és koalíciós megállapodások szerint kívánom elemezni, vizsgálva azokat a tényezőket, amelyek motiválták a szabad választásokon megnyilvánuló politikai mozgásokat.

A választások elemzését a ténylegesen megszerzett mandátumok alapján végeztem el, mert ez felel meg leginkább a valós parlamenti erőviszonyoknak. Mert gondoljunk csak arra, hogy az FKGP 1945-ben 57,03 %-os szavazataránnyal győzött, de a parlamentben 60,4 %-ot tettek ki a kisgazda képviselők. Ugyanez az MKP-ra vonatkozólag 16,95 ill. 17,2 %, vagy pl. az SZDP-nél ez az arány fordított, mert megszerezte a szavazatok 17,41 %-át, de csak 16,2 %-os arányt mutatott a mandátumok száma. Hasonló a helyzet az NPP-nél is, 6,87 ill. 5,7 %.

Néhány tanulságos példa a 47-es választások eredményeiből: az MKP 22,3 %-os szavazataránnyal, 24,3 %-os mandátumot mondhat magáénak,

az FKGP 15,4 %-os szavazatból 16,5 % mandátumot szerzett; de a DNP 16,4 %-kal – az ország második legnagyobb pártja – csupán negyedik lett a sorban 14,6 %-os képviselői helyével.¹

Ezek az eredmények nyilvánvalóan a választójogi törvénnyel magyarázhatók, amelynek létrehozásában a politikai szándékok és törekvések voltak a meghatározók. Fokozottan érvényes ez az 1990. és 1994. évi választásokat szabályozó választójogi törvényre is, amely kifejezetten az erősebb politikai erőnek kedvez.

Így: az 1990. évi választásokon az MDF 24,73 % szavazatot kapott, és megszerezte a mandátumok 42,49 %-át, az SZDSZ 21,39 %-kal 23,83 %, az FKGP 11,73 %-kal 11,4 %, az MSZP 10,89 %-kal 8,55 %, a FIDESZ 8,95 %-kal 5,44 %, a KDNP 6,46 %-kal 5,44 % mandátumhoz jutott.²

Az 1994-es választásokon az MSZP 33,0 % szavazattal 54,15 % képviselői helyet szerzett. Az SZDSZ 19,76 %-kal 18,13 %, az MDF 11,73 %-kal 9,59 %, az FKGP 8,85 %-kal 6,74 %, a KDNP 7,06 %-kal 5,70 %, a FIDESZ 7,0 %-kal 5,18 % mandátumot mondhat magáénak.³

I. Választási eredmények pártok, politikai irányzatok és koalíciós megállapodások szerint

1. Választási eredmények pártok szerint:

Az 1945. november 4-én megtartott választásokon a lakosság 92,4 %-a vett részt, eddig nem tapasztalt mértékű és kiterjedtségű választójog alapján. A választási küzdelemben 6 párt szerepelt eredményesen, melynek eredményei a következők:⁴

FKGP	245 mandátum	60,4 %
SZDP	69	16,2 %
MKP	70	17,2 %
NPP	23	5,7 %
PDP	2	0,5 %

Az eredmény leginkább a MKP-ot lepte meg, mivel – különböző, számára kedvező külső és belső tényezők alapján – jóval nagyobb eredményre számított.

Az 1947-es választásokon jelentősen szűkítették a választásra jogosultak körét, másrészt a "kékcédulák" alkalmazása, valamint a választási taktika erősen torzította a választási eredményeket, ezért ezek nem igazán mutatják a valós politikai erőviszonyokat. A kisgazda párt széthullása miatt megnövekedett a választási küzdelemben résztvevő pártok száma is, ennek következtében a szavazatok nagyobb szóródást mutatnak.

MKP	100	mandátum	24,3 %
DNP	60		14,6 %
FKGP	68		16,5 %
SZDP	67		16,3 %
MFP	49		11,9 %
NPP	36		8,7 %
FMDP	18		4,4 %
MRP	6		1,5 %
KNT	4		1,0 %
PDP	3		0,7 %

Az eredményekhez a következő megjegyzések kíváncsoznak:

– A szalámi taktika miatt a kiscgazda párt egyrészt széthullt, másrészt a széthullás eredményeként balra tolódott. A kivált tagság új pártokban keresett politikai lehetőséget, megszervezve a kereszténydemokrata indíttatású pártokat, mint a Demokrata Néppártot, a Magyar Függetlenségi Pártot, a Független Magyar Demokrata Pártot és a Keresztény Női Tábor.

– A kékcédulák alkalmazása – túl annak erkölcsi konzekvenciáin – a pártok választási sorrendjét nemigen változtatta meg. Az 1945-ös választásokon elért eredményekkel ugyanis a kommunista párt – a kékcédulák legaktívabb alkalmazója – a szavazatok 16,95 %-ával és a mandátumok 17,2 %-ával 1947-ben biztosította volna – a párt szervezeti fegyelmeiből adódóan – az első helyet, megelőzve valamennyi pártot.

– A békeszerződés aláírása után – a szovjet hadsereg jelenléte miatt – tovább erősödött a kommunista párt pozíciója, ez is hozott neki nem kevés szavazatot.

Az 1947-es választást követően csak 43 év múlva vált lehetővé újra demokratikus választások megtartása Magyarországon. A 80-as évek végén kibontakozó gazdasági-társadalmi válság kedvező lehetőséget biztosított az ellenzéki mozgalmaknak, amelyekből 87-től fokozatosan szerveződtek meg a különböző irányzatú pártok tucatjai. Az ellenzéki mozgalmak küzdelmei létrehozták a Nemzeti Kerekasztal tárgyalásait, amely megteremtette a politikai feltételeit a rendszerváltozásként aposztrofált társadalmi-politikai változásoknak, amelyet az 1990-es országgyűlési választások pecsételtek meg.

A választásokon való részvétel az első fordulóban 64,98 %, a második fordulón 45,45 %. A számos induló közül hét politikai szervezet szerepelt eredményesen.⁶

MDF	164	mandátum	42,77 %
SZDSZ	92		23,95 %
FKGP	44		11,45 %

MSZP	33	8,59 %
FIDESZ	21	5,47 %
KDNP	21	5,47 %
Agrárszövetség	1	0,20 %

Mandátumhoz jutott továbbá 4 képviselő több párt közös jelöltjeként, valamint 6 független képviselő.

A választások nem kis meglepetést hoztak. A győztes Magyar Demokrata Fórum maga sem számított ilyen lenyűgöző eredményre, amelyre később Beke Kata – MDF-es képviselő – így reagált: "Jézusmária, győztünk!" A Magyar Szocialista Párt – bár jóval nagyobb eredményre számított – végül is békésen tudomásul vette a tényeket.

A Szabad Demokraták Szövetsége – amely az I. fordulóban alig maradt el a MDF mögött (alig több mint 3,5 %-kal) – igen komoly elánnal vetette bele magát a nagy koalícióért folyó politikai küzdelembe.

Az 1990-es választások után a rendszerváltozás érdekében kibontakozó politikai és parlamenti küzdelmek felőrölték a rendszerváltoztató "kamikáze" kormány és a kormányt alkotó pártok erőit, így az 1994-ben sorra kerülő választásokon született eredmények már senkinek nem okoztak komoly meglepetést. (Az eredmények nem, de a koalíciós tárgyalások igen.)

A '94-es választásokon növekedett a részvétel a '90-eshez képest. A választásra jogosultak 68,96 %-a járult az urnákhoz az első fordulóban, míg a másodikban is 55,12 %. Eredmények:⁷

MSZP	209 mandátum	54,15 %
SZDSZ	70	18,13 %
MDF	37	9,59 %
FKGP	26	6,74 %
KDNP	22	5,70 %
FIDESZ	20	5,18 %
Agrárszövetség	1	0,25 %

Volt továbbá egy közös liberális jelölt, aki mandátumhoz jutott.

Az 1994. évi választás meglepetése a MSZP 54,15 %-os mandátuma, valamint a MDF ilyen mérvű veresége. Igazán egyetlen győztese volt a választásnak, az MSZP, az összes többi párt vagy valóságosan (MDF), vagy a várakozásokhoz mérten (SZDSZ, FIDESZ, FKGP, KDNP) érezhet-e vesztesnek magát.

2. Választási eredmények politikai irányzatok szerint:

A politikai irányzatok Magyarországon meglehetősen kialakulatlanok. Ezt jelzik a választási eredmények is.
(Részletezve lásd az 1. sz. mellékletet)

	1945	1947	1990	1994
Keresztény-konzervatív	60,4	48,4	59,8	21,8
Liberális-demokrata	0,5	2,2	29,4	23,22
Baloldali-radikális-szocialista	21,9	25,0	8,5	54,1
Kommunista	17,2	24,3	-	-

Az egyes politikai irányzatokhoz az egyes választásokon több párt és politikai csoportosulás sorolható. Így a keresztény-konzervatív irányzatot képviselik a Független Kisgazda Párt, a (Keresztény) Demokrata Néppárt (Baranovics), a Magyar Függetlenségi Párt (Pfeiffer), a Független Demokrata Néppárt (Balogh páter), a Keresztény Női Tábor (Slachta M.), a Magyar Demokrata Fórum. Ez a politikai irányzat az 1994. évi választásokon kapta a legkevesebb szavazatot (21,8 %), és 1945-ben a legtöbbet (60,4 %). Az első három szavazati eredmények azt mutatják, hogy a magyar társadalom kb. 50 %-a – ill. kissé fölötte – ezt az irányzatot tartotta a maga számára elfogadhatónak. A legutóbbi választáson kimutatható katasztrofális csökkenés külön elemzést is megérdemelne.

A liberális-demokrata irányzathoz soroltam a Polgári Demokrata Pártot, a Magyar Radikális Pártot, a Szabad Demokraták Szövetségét, a Fiatalkor Demokraták Szövetségét, az Agrárszövetséget és a Vállalkozók Pártját, azon az alapon, hogy ezek juttattak képviselőket a parlamentbe. Itt figyelhető meg a legnagyobb változás. Az 1945-ös választáson csupán 0,5 %-ot tudtak elérni, míg 1990-ben 29,4 %-ot. Az utolsó (1994-es) választáson újból csökkent az arányuk 23,2 %-ra. Ez a nagyarányú mozgás a magyar társadalomban ezidő alatt végbement változásokkal is magyarázható.

A baloldali-radikális-szocialista irányzatokhoz a Szociáldemokrata Pártot, a Nemzeti Parasztpártot, a Magyar Szocialista Pártot soroltam. A rendszerváltozással összefüggő politikai mozgások itt figyelhetők meg leginkább. A SZDP és a NPP csupán az 1945-ös és 1947-es választásokon szerepelt 21,9 ill. 25 %-kal. További politikai szereplésük megszűnt, a két történelmi párt a legutóbbi két választáson már nem tudott képviselőket juttatni a parlamentbe. Ezt az irányzatot az MSZMP-ből kivált MSZP képviseli, amely az 1990-es választásokon – nyilvánvaló összefüggésben múltjával – csupán 8,5 %-ot szerzett. 1994-ben viszont kirobbanó eredményt produkált 54,1 %-kal.

A kommunista mozgalom nem tudott gyökeret verni a magyar társadalomban. Jelentős párttá külső politikai hatások következtében vált a háború

után, melynek során az 1945-ös választásokon 17,2 %-ot, az 1947-esen 24,3 %-ot ért el, és ezzel megszerezte a hatalomhoz szükséges minimális többséget. A legutóbbi két választáson – egyrészt a külső tényezők megszűnése, másrészt belpolitikai okok miatt – már nem volt képes egyetlen képviselőt sem bejuttatni a parlamentbe.

Az utóbbi időben lezajlott folyamatok azt mutatják, hogy a magyar társadalomban alapvetően 3 pólusú politikai struktúra van megszilárdulóban: a keresztény-konzervatív, a liberális és a szocialista. Hangsúlyozni szeretném, hogy *megszilárdulóban*, mivel mindhárom irányzaton belül jelen vannak egyéb politikai törekvések is. Ezt jelezték az utóbbi 4 év folyamán a parlamenti képviselők sorában kialakuló mozgások, átülések, kiválások; de ezt jelzik egyes pártokban kialakuló viták, amelyek kiválásokhoz, új pártok alakulásához vezettek. Ezt a "kristályosodási" folyamatot jelezte a MDF-ből kivált MIÉP, a Független Kisgazdapárt több pártra szakadása, vagy a FIDESZ-ből kivált csoport. Megjegyezni kívánom – figyelve az eseményeket – ezt a "kristályosodási" folyamatot más pártok sem igen fogják elkerülni. Ezek azonban – úgy vélem – nem fogják megváltoztatni ezt a három pólusú politikai struktúrát.

3. Választási eredmények és koalíciós mozgások.

Az általam vizsgált négy választás eredményeként minden esetben koalíciós kormány jött létre (lásd 2. sz. melléklet), amelynek különböző okai voltak. Úgy vélem, az alapvető okot abban kell látnunk, hogy egyrészt hazánkban a politikai erők oly mértékben megosztottak voltak, ami nem tette lehetővé egypárti kormány létrehozását, másrészt – különböző megfontolásokból – a győztes párt nem merte, vagy nem akarta vállalni az önálló kormányzást, mint például 1945-ben a FKGP, vagy 1994-ben az MSZP. A kormányzó koalíciók erejét és hatékonyságát mutatják az alábbi adatok:

1945-ben a koalíció	99,5 %	mandátummal rendelkezett		
1947-ben	"	65,8 %	"	"
1990-ben	"	59,7 %	"	"
1994-ben	"	72,8 %	"	"

Ezek az adatok azonban különböző tartalmi és minőségi jegyekkel bírnak. E tartalmi és minőségi jegyeket a koalíciós célok motiválták, amelyek egyúttal jelzik ezek hatékonyságát is.

Az 1945-ös választás után létrehozott koalíció tartalmi és minőségi jegyeit elsősorban külső tényezők határozták meg, nevezetesen a nagyhatalmak közös szándéka Magyarország demokratikus átalakításának célja,

amely egybevágtott a Szovjetunió hatalmi céljával. Ez utóbbival szorosan összefüggött az újjászerveződő belső politikai erők, elsősorban a MKP által szorgalmazott széles társadalmi összefogást hirdető "népfrontos" politika.

Az FKGP részéről felvetődött az önálló kormányalakítás kérdése is az abszolút győzelem birtokában, azonban a párt – elsősorban az ország nemzetközi státuszának bizonytalansága miatt – ezt nem vállalta. Úgy vélték, hogy a hamarosan megkötendő béke után válik lehetővé egy önálló kiskgazda kormány létrehozása. Ezt a célt azonban a hamarosan kibontakozó kommunista "szalámitaktika" lehetetlenné tette. Emellett az ország függetlensége sem realizálódott, mivel a békekötés rendelkezései szerint jelentős szovjet csapatkontingensek állomásozhattak hazánk területén, tovább erősítve a kommunista párt hatalmi pozícióit.

Miután a FKGP feldarabolása megtörtént – leválasztva a keresztény, nemzeti, polgári erőket –, és a párt balra tolódott, került sor az 1947-es országgyűlési választásokra. A választásokon győztes MKP – minden manipuláció és propaganda ellenére – nem volt képes önálló kormányt alakítani. Erre még úgy sem lett volna képes, ha az – egyre inkább előtérbe kerülő – pártfúziót megalkotják a SZDP-tal. A MKP-nak nemigen okozott nehézséget a korábbi koalíció fenntartása a megváltozott politikai viszonyok miatt sem, mivel a korábbi koalíciót alkotó pártok kizárták soraikból mindazokat az erőket, akik akadályozták volna az új koalíciós kormány létrehozását.

Itt azonban meg kell jegyezni, hogy a fenti alternatívával szemben kínálkozott egy lehetőség más koalíciós egyezségekre is. A kiskgazda pártból kivált/leválasztott politikai erők más politikai erőkkel együttműködve hordozták ezt a lehetőséget, azonban a balra tolódott kiskgazdák nem vállalták ezt a koalíciót. Ennek következtében az ország politikai mozgásának iránya a fordulat éve folyamán a diktatórikus egypártrendszer felé indult. Így jóidőre lezárult az ország demokratikus fejlődésének lehetősége.

A 80-as évek vége felé kibontakozó gazdasági-társadalmi válság megteremtette a feltételeit a politikai rendszerváltásnak, a többpártrendszer, a polgári demokrácia visszaállításának. Az ellenzéki szervezetek által kezdeményezett nemzeti kerekasztal által sikerre vitt tárgyalások eredményeként lehetővé vált egy új demokratikus választás kiírásának. 1990-ben lezajlott választások teljesen átalakították az ország politikai palettáját.

Az abszolút győzelmet egyetlen párt sem tudta megszerezni, ezért ekkor is csak koalíciós kormányzat jöhetett létre. Ez a koalíció azonban lényegesen különbözött a korábbiaktól. Ekkor azonos politikai irányzathoz tartozó – keresztény-konzervatív – pártok hozták létre az új kormányt, noha itt is megvolt a lehetőség annak, hogy a győztes konzervatív MDF a liberális SZDSZ-szel alkosson koalíciót. Ez azonban – számos oknál fogva – nem realizálódott. Helyette tető alá hoztak egy paktumot, amely – minden hibája ellenére – lehetővé tette az ország szilárd kormányzását az 1994. évi választásokig.

Az 1994. évi választások eredményeként új helyzet állt elő. Ez a második eset a vizsgált időszakban, amely egypárti kormányzást is lehetővé tett volna. Ezzel szemben – ma még nem lehet pontosan tudni mi okból – a MSZP és az SZDSZ egy ún. szociál-liberális koalíciót hozott létre. Ez a koalíció igen jelentős – 72,8 %-os – kormányzati többséget biztosított, amelynek következményeit ma még nem lehet felmérni sem pozitív, sem pedig negatív értelemben.

II. A választási eredményeket motiváló tényezők

Ha a választási eredményeket, és az ezzel összefüggő politikai mozgásokat figyeljük, akkor a következő néhány motiváló tényező-együttest emelném ki. Az eredményeket nagymértékben befolyásolták: az ország külső és belső helyzete; a gazdasági-társadalmi viszonyok bonyolult összefüggései; és elvi-politikai tényezők. Ezek azonban különböző módon hatottak a háború után közvetlenül, vagyis az 1945-ös és 1947-es, ill. a politikai rendszerváltozás folyamatában, az 1990-es és 1994-es választásokon.

Közvetlenül a háború befejezése után döntő a külső tényező, az ország tisztázatlan nemzetközi helyzete. A térség országainak – közöttünk hazánknak – a jövőjét a jaltai értekezleten elfogadott döntések határozták meg. Ennek következtében az ország szovjet megszállás alá került, szovjet érdekszféra lett. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökét a Szovjetunió adta, és ezzel döntő befolyást szerzett az ország belső életére is.

A választások minél előbbi megtartását a nagy hatalmak éppúgy sürgették, mint a belpolitikában meghatározó két párt – a FKGP és a MKP, valamennyien bízva a demokratikus választásokon elérhető sikerekben. A szovjetek a választás eredményétől függetlenül a demokratikus pártok széles – népfront jellegű – koalícióját kívánták fenntartani. Ebbe lényegében beleegyeztek az új magyar politikai erők is.

A demokratikus választás sikere meghozta a magyar állam nemzetközi elismerését, így sikerült kitörni az elszigeteltségből. Ugyanakkor csalódást okozott a baloldali erőknek, elsősorban a MKP-nak. A FKGP a jelentős sikerrel, az abszolút többség birtokában sem merte vállalni az önálló kormányzást, megítélésem szerint két ok miatt. Egyrészt azért, mert igen jelentős szavazatot szereztek az eddigi koalíciós partnerek, több mint 39 %-ot, másrészt a saját pártján belül is meghatározó erővel rendelkezett a radikális értelmiségből és a földmunkásokból álló baloldal, amely sok kérdésben közelebb állt a szövetséges pártokhoz, mint saját centrumához.

A kispazda vezetés úgy gondolta, hogy ennek az eredménynek a birtokában akkor fog majd önálló kormányt alakítani, ha a győztes hatalmak megkötik Magyarországgal a békét, és az ország teljesen függetlenné válik. Addig azonban még sok víznek kellett lefolyni a Dunán, és sok minden megtörtént, amely ezt az elképzelést lehetetlenné tette.

A háború befejezése az ország gazdasági-társadalmi viszonyaiban is mélyreható változásokat hozott. A földreform végrehajtása átalakította a magyarországi birtokviszonyokat, jelentős mértékben csökkentve, de meg nem szüntetve a nincstelen agrárproletáriátust, ugyanakkor elérve a nagybirtokrendszer teljes megszűnését. Miután ez a nagy horderejű akció elsősorban a MKP elképzelései alapján valósult meg, a párt joggal számított választási győzelemre 1945-ben. Hogy ez nem sikerült, egyértelműen a népfrontos koalíciót erőltette.

A háború következtében az ország romokban hevert. A MKP propagandájának egyik központi kérdése az ország újjáépítése lett. A magyar társadalom lelkesen fogott hozzá a romok eltakarításának, az élet újraindításának. Ebben a lelkes újjáépítésben résztvett az egész ország nemre, etnikai hovatartozásra, vallásra, politikai meggyőződésre való tekintet nélkül. A MKP igyekezett kisajátítani az eredményeket a közelgő választás érdekében. Sikertelenül, legalábbis ami a választási eredményeket illeti.

A külső és belső tényezők együttes, MKP-ra kedvező hatása csak később következett be. Az 1945-ös választások után kibontakozó politikai küzdelem fokozatosan a kiscgazdák visszaszorítását, majd feldarabolódását eredményezte. Előbb a Baloldali Blokk együttes követelésére kellett megválnia 21 képviselőjétől 1946 tavaszán, majd az év végére a vereség újabb körvonalai bontakoztak ki. 1946 decemberére körvonalazódtak a „köztársaság-ellenes összeesküvés” tényei. Kialakult tehát a szalámi taktika, amely a kiscgazdapárt korábbi eredményeit semmissé tette. E taktika eredményeként kivált a FKGP-ből a Barankovics-féle Demokrata Néppárt, a Pfeiffer-féle Magyar Függetlenségi Párt, a Balogh páter nevével fémjelzett Független Magyar Demokrata Párt és a Slachta Margit Keresztény Női Tábor. Így az 1947-es választások eredménye ezután már nem véletlen. Nem befolyásolta ezt már lényegesen a „kék cédulák” bevetése sem.

Az 1947-es választások kommunista sikeréhez hozzájárult sok egyéb tényező mellett a nemzetközi helyzet számunkra kedvezőtlen alakulása is. A kibontakozó hidegháború, a Szovjetunió által meghirdetett „békeharc”, a Kominform létrehozása megerősítette a Szovjetunió politikai befolyását a térségben. Igyekezett szorosra fűzni a szálakat, felgyorsítani a rendszerváltozás folyamatait az egypártrendszer irányába.

Magyarország belpolitikai helyzetét nemcsak a háború után, hanem a legutóbbi időben is befolyásolták a külső tényezők, a nemzetközi helyzet változásai. Ez utóbbi változások azonban kedvező irányban mozdították a belső folyamatokat. A gorbacsovi politika, amely elvezetett a máltai találkozóhoz, lezárt egy korszakot, és lehetővé tette a közép-európai kis államokban a demokratizálódási folyamat kibontakozását.

Az 1980-as évek végére a belpolitikai küzdőtéren megjelentek, és éles politikai küzdelembe kezdtek az ellenzéki mozgalmak. A lakitelki sátor, a monori találkozások indították el, ill. gyorsították fel a már korábban is

jelen lévő ellenzék küzdelmét a politikai rendszerváltozás érdekében. E folyamatok felgyorsulása elsősorban a kedvező nemzetközi helyzetnek volt köszönhető.

Az ország gazdasági helyzete, eladósodásának felgyorsulása, ill. az ennek nyomán kibontakozó gazdasági krízis nehéz helyzetbe hozta, politikai válságba kergette az uralkodó MSZMP elitjét. Kádár János leváltása a párt éléről, és ennek során kibontakozó belső küzdelem végül is az MSZMP felbomlásához vezetett 1989 októberében. Ezen a kongresszuson alakult meg a MSZP, mint utód párt szociáldemokrata, szocialista platformmal, és az MSZMP – a későbbi Munkáspárt – kommunista programmal.

Az uralkodó párt szétesésével egyidőben szerveződtek párttá a mozgalmi jellegű ellenzéki szervezetek. A Magyar Demokrata Fórum, a Szabad Demokraták Szövetsége, a Fiatal Demokraták Szövetsége mint új politikai formációk mellett újjászerveződtek a történelmi pártok, mint a Független Kisgazda Földmunkás és Polgári Párt, a Kereszténydemokrata Néppárt, a Szociáldemokrata Párt és a Nemzeti Paraszt Párt. Ezek mellett tucatjával jöttek létre, szerveződtek meg a különböző – meglehetősen homályos célokkal szerveződő – jobb- és baloldali pártok és mozgalmak. A pártok többsége gyűjtőpárt jellegű volt. Egy-egy pártot a legkülönbözőbb politikai törekvések jellemezték, ami végül is a párton belüli feszültségekhez, szakadásokhoz vezettek (SZDP, FKGP).

A pártokon belüli, de a pártok közötti küzdelmekben sokféle ok játszott szerepet. Erősen éltek az egyes pártokban a múlt iránti nosztalgiák, amelyeket motiváltak a nemzeti, vallási, politikai sérelmek, erkölcsi megfontolások. Ugyanakkor – a korábbi mozgalmi jellegből fakadóan – nem volt a pártokban demokratikus tapasztalat, sajátos demokratikus pártfegyelem sem. Tapasztalatlanok voltak vezetőik a politikai eszközök alkalmazásában. Egyoldalú agitáció és propaganda volt jellemző rájuk, egy részük nem értette meg, és nem is használta ki a sajtó sajátos szerepét.

Az 1990-es választásokra ezek a tényezők ugyancsak rányomták bélyegüket. Az MDF választási győzelme felvetette az új hatalom összetételének kérdését. A lehetőség itt csak a koalíció volt. De milyen legyen ez a koalíció? A második legnagyobb párttal, az SZDSZ-szel létrehozandó koalíciót elvetette az MDF, helyette a konzervatív pártok koalíciójának kialakításán fáradozott. A kétharmados törvények miatt azonban szükség volt az SZDSZ-szel megkötött paktumra is. Ez viszont komoly probléma forrásává vált a parlamenti munkában.

Az 1990-es választások után összeülő parlament legfőbb tennivalója volt a rendszerváltozás politikai, jogi, alkotmányos munkájának befejezése, valamint a gazdasági struktúra átalakítása, a piacgazdaság viszonyainak megfelelően. Az átalakításhoz a privatizációs törvények és a kárpótlási törvények megalkotására volt szükség. Ezekre vonatkozóan valamennyi par-

lamenti pártnak megvoltak az elképzelései. Ez aztán véget nem érő parlamenti vitában fejeződött ki, és a megszületett törvények magukon viselték e vitákban jelentkező ellentmondásokat. (Pl.: a kárpótlásra kijelölt földek licitálással való megszerzése.)

Az átalakítás során sokkolta a társadalmat a munkanélküliség gyors ütemű növekedése. Ez a folyamat meglehetősen sok ellentmondást hordoz. Ezek közül a munkaerőköls lazulása az egyik legfontosabb. A munkanélküli segély sok esetben arra ösztönözte a munkanélkülit, hogy amíg lehet, ezt kihasználja. A másik probléma az emberek létbizonytalansága, amely társadalmi feszültségek hordozója. Ez erősítette az emberekben a régi rendszer – a Kádár-éra – langyosvizes biztonsága iránti nosztalgiát.

Végül is a rendszerváltozás során jelentkező problémák sokasága, mint a kárpótlás elhúzóda; a privatizáció során jelentkező – a sajtó által erősen felfűjt, de nem bizonyított – visszaélések; a tömeges munkanélküliség; az állandósuló infláció odahatottak, hogy erősítették a nosztalgiát – az emberek szemében – a stabilitást megtestesítő MSZP iránt. Ez fejeződött ki az 1994. évi országgyűlési választásokban, amikor az MSZP abszolút győzelmet szerzett.

Itt volt a lehetőség az MSZP-nek, hogy saját – az általa létrehozott – szociáldemokrata programját megvalósítsa. Erre azonban nem volt lehetősége, vagy merészsége? Már csak azért sem, mert a győztes párton belül is jelentős erőt képviseltek azok, akiknek elképzelései az SZDSZ liberális programjához álltak közelebb – legalábbis a gazdasági program tekintetében. Másrészt a liberális sajtó is hozzájárult ahhoz, hogy az MSZP az SZDSZ-szel közös koalícióban gondolkozzon.

A szociál-liberális koalíció létrehozása felgyorsíthatja a parlament törvényalkotó munkáját, realizálhatja a privatizációs és kárpótlási törvények átalakítását saját politikai elképzelésének megfelelően. A gazdaság működésének folyamataiban azonban meglehetősen keskeny ösvény áll rendelkezésre. Az ország gazdasági helyzete, a nemzetközi pénzügyi körök által előírt feladatok teljes mértékben meghatározzák a lehetőségeiket a gazdaság talpra állításában.

A két koalíciós pártnak azonban belső harcot is kell vívnia saját pártbeli ellenzékével. Az MSZP-n belül főleg a szakszervezeti vonallal, amely elsősorban a szociális kérdésekben jelenthet akadályt a liberális gazdaságpolitika megvalósításában. Az SZDSZ-en belül is kimutatható ellenállás az MSZP-vel kötött koalíció miatt. Ezt mutatja a koalíció szükségességéről lezajlott szavazás az országos tanácskozáson. Ezek a tények magukban hordozzák azokat a divergenciákat, amelyek esetleg pártszakadáshoz, parlamenti átülésekhez, kiválásokhoz vezethetnek.

Ez azonban már a jövő zenéje.

JEGYZET

1. Balogh S.: Választások Magyarországon 1945. Négy évtized, Kossuth, 1984. 147. o. valamint Horváth Csaba: „Új magyar történelem”. Magyarország 1944–1994-től napjainkig. ÉK Sorozat Pécs, 1991. 44. és 71.
2. Parlamenti választások 1990. – Politikai Szociológiai Körkép – MTA Társadalomtudományi Intézet 1990. Szerk.: Szoboszlai György. 14. és 18. o. valamint Infó-Társadalomtudomány 22. sz. 1992. október. Statisztikai táblázatok 77.
3. Pesti Hírlap 1994. május 10. és 09. 31. sz.
4. Balogh S.: Választások Magyarországon 1945. Négy évtized, Kossuth, 1984. 147.
5. Horváth Csaba: „Új magyar történelem”. Magyarország 1944-től napjainkig. ÉK Sorozat. Pécs, 1991. 44. és 71.
6. Infó-Társadalomtudomány 22. sz. 1992. október. Statisztikai táblázatok 77.
7. Pesti Hírlap 1994 május 10. és május 31. száma.

1. sz. melléklet

VÁLASZTÁSI EREDMÉNYEK POLITIKAI IRÁNYZATOK SZERINT

1. Keresztény-konzervatív választási eredmények (a mandátumok alapján)

	1945	1947	1990	1994
FKGP	60,4	16,5	11,5	6,7
DNP–KDNP	-	14,6	5,5	5,6
MFP	-	11,9	-	-
KNT	-	1,0	-	-
FDNP	-	4,4	-	-
MDF	-	-	42,8	-
	60,4	48,4	59,8	21,8

2. Liberális-demokrata választási eredmények (a mandátumok alapján)

	1945	1947	1990	1994
PDP	0,5	0,7	-	-
MRP	-	1,5	-	-
SZDSZ	-	-	23,9	18,1
FIDESZ	-	-	5,5	5,1
Agrárszöv.	-	-	0,01	0,01
VP (köz. lib. jel.)	-	-	-	0,01
	0,5	2,2	29,41	23,22

3. Baloldali, radikális-szocialista választási eredmények (a mandátumok alapján)

	1945	1947	1990	1994
SZDP	16,2	16,3	-	-
NPP	5,7	8,7	-	-
MSZP	-	-	8,5	54,1
	21,9	25,0	8,5	54,1

4. Kommunista választási eredmények (a mandátumok alapján)

	1945	1947	1990	1994
MKP	17,2	24,3	-	-

2. sz. melléklet

A PARLAMENT ÖSSZETÉTELE – KORMÁNYZÓ PÁRTOK ÉS ELLENZÉK

KORMÁNYZÓ KOALÍCIÓK (a mandátumok alapján)

	1945	1947	1990	1994
FKGP	60,4 %	16,5 %	11,45 %	-
SZDP	16,2 "	16,3 "	-	-
MKP	17,2 "	24,3 "	-	-
NPP	5,7 "	8,7 "	-	-
KDNP	-	-	5,47 "	-
MDF	-	-	42,77 "	-
MSZP	-	-	-	54,15 %
SZDSZ	-	-	-	18,63 "
	99,5 %	65,8 %	59,69 %	72,78 %

ELLENZÉK – (a mandátumok alapján)

	1945	1947	1990	1994
DP	0,5%	0,7 %	-	-
MRP	-	1,5 "	-	-
DNP-KDNP	-	14,6 "	-	5,7 %
MFP	-	11,9 "	-	-
FMDP	-	4,4 "	-	-
KNT	-	1,0 "	-	-
SZDSZ	-	-	23,95 %	-
MSZP	-	-	8,59 %	-
FIDESZ	-	-	5,47 "	5,18 "
Agrárszövetség	-	-	0,20 "	-
Közös jelölt	-	-	0,90 "	-
Független	-	-	1,20 "	-
MDF	-	-	-	9,59 "
FKGP	-	-	-	6,74 "
	0,5 %	34,1 %	40,31 %	27,21 %

JEGYZET

1. Balogh S.: Választások Magyarországon 1945. Négy évtized, Kossuth, 1984. 147. o., valamint Horváth Csaba: „Új magyar történelem”. Magyarország 1944-től napjainkig. ÉK Sorozat, Pécs, 1991. 44. és 71.
2. Parlamenti választások 1990. – Politikai Szociológiai Körkép – MTA Társadalomtudományi Intézet, 1990. Szerk.: Szoboszlai György. 14. és 18. o., valamint Infó–Társadalomtudomány 22. sz. 1992. október. Statisztikai táblázatok 77.
3. Pesti Hírlap, 1994. május 10. és 09. 31. sz.
4. Balogh S.: Választások Magyarországon 1945. Négy évtized, Kossuth, 1984. 147.
5. Horváth Csaba: „Új magyar történelem”. Magyarország 1944-től napjainkig. ÉK Sorozat, Pécs, 1991. 44. és 71.
6. Infó–Társadalomtudomány 22. sz. 1992. október. Statisztikai táblázatok 77.
7. Pesti Hírlap, 1994. május 10. és május 31. szám.